

was developed, which provides for phased implementation and includes diagnostic and motivational, informational and orientational, reflective and design and practice-activity stages. The content of each stage is disclosed and the corresponding forms and methods of work are characterized, in particular, individual counseling, trainings, case method, coaching practices, professional tests and the use of digital educational resources. It is proven that the use of consulting support contributes to increasing the level of awareness of high school students about the specifics of the teaching profession, the formation of positive motivation for teaching activities, the development of reflective skills and the ability to make a conscious professional choice. Attention is focused on the significance of practice-oriented experience as a factor in testing professional intentions in real or close to real conditions of teaching activities. A conclusion is made about the feasibility of integrating consulting technologies into the system of career guidance work of general secondary education institutions in order to increase the effectiveness of the formation of students' professional intentions and ensure high-quality human resources potential of the educational industry.

Key words: *consulting support, professional self-determination, high school students, career guidance, teaching profession, pedagogical activity, educational consulting, digital educational environment*

Стаття надійшла до редакції 26.03.2026

Стаття прийнята 17.04.2026

Статтю опубліковано 15.05.2026

УДК 355.23.095.5:636.7.043

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2026.37.361741](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2026.37.361741)

СВІТЛАНА КОСЕНКО

ORCID: 0000-0002-2946-6010

ІГОР НІКОЛЕНКО

ORCID: 0000-0002-8581-4569

Одеський державний аграрний університет

ОЛЕКСАНДР АРТЮШЕНКО

ORCID: 00000-0002-2831-8518

Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків

АНАТОЛІЙ САБОДАШ

ORCID: 0009-0001-0267-6405

Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті комплексно проаналізовано потенціал використання службових собак у системі підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів як чинника формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів. Розкрито педагогічну доцільність інтеграції кінологічного компонента в освітній процес крізь призму компетентнісного та практикоорієнтованого підходів. Визначено психологічні механізми взаємодії людини і службової собаки та їхній вплив на розвиток відповідальності, лідерських якостей, емоційної стабільності, стресостійкості й здатності ухвалювати рішення в умовах підвищеного психофізичного навантаження. Узагальнено напрями освітнього застосування службових собак (моделювання службово-бойових ситуацій, відпрацювання алгоритмів управління підрозділом, розвиток взаємодії в екстремальних умовах, виховання дисциплінованості та самоконтролю). Окреслено організаційні та методичні умови ефективного впровадження кінологічного компонента (безпека, дидактичне забезпечення, міждисциплінарна інтеграція, нормативно-правове регулювання). Доведено, що системне та методично обґрунтоване використання в освітньому процесі службових собак є перспективним напрямом удосконалення військової освіти, який посилює зв'язок теорії з практикою та підвищує рівень професійної готовності випускників.

Ключові слова: *службові собаки; військова освіта; професійна підготовка; кінологічне забезпечення; практикоорієнтоване навчання; компетентнісний підхід*

Постановка проблеми. Сучасна військова освіта трансформується під впливом змін характеру збройної боротьби, зростання невизначеності та високої динаміки службово-бойової обстановки, що підвищує вимоги до професійної готовності офіцера. У таких умовах пріоритетом стає не лише засвоєння

теоретичних знань, а формування інтегрованих компетентностей: лідерства, відповідальності, адаптивності, критичного мислення, психологічної стійкості та здатності ухвалювати рішення під тиском часу й ризику (Hurkovskiy et al., 2025; Тарасюк, 2022). Традиційні аудиторні моделі навчання обмежені у відтворенні повного спектру поведінкових і психоемоційних чинників, які визначають результативність дій офіцера у реальному середовищі.

Одним із перспективних, але недостатньо інституціоналізованих дидактичних інструментів є інтеграція службових собак у навчальний процес. У силових структурах службовий собака традиційно застосовується для пошукових, охоронних, патрульних та інших спеціальних завдань (Про затвердження Інструкції з організації службової кінології в Національній гвардії України, 2014; Савченко (Ред.), 2010), однак його загальний потенціал значено виходить за межі суто «службового засобу». Як активний біологічний об'єкт із варіативною поведінкою, собака створює унікальні умови для моделювання динамічних ситуацій, формування відповідальності, управлінської культури, командної взаємодії та стресостійкості (Fine, 2019; Kruger, & Serpell, 2019).

Отже, актуальність проблеми для науки полягає в необхідності наукового обґрунтування дидактичного потенціалу використання службових собак у вищій військовій школі та визначенні умов їхньої системної інтеграції в освітні програми як складника практикоорієнтованої підготовки майбутніх офіцерів.

Аналіз досліджень та публікацій. Психологічні засади професійної надійності фахівців в умовах стресу, невизначеності та високих навантажень розкрито у працях, присвячених саморегуляції, емоційній стабільності та самоефективності особистості (Бойко, 2024; Gross, 2014; Bandura, 1997). Концептуальне значення має теорія ситуаційної обізнаності як основи прийняття рішень у динамічних системах (Endsley, 1995). У військовій педагогіці пріоритетну увагу приділено компетентнісному підходу та практикоорієнтованим моделям навчання (Hurkovskiy, et al., 2025; NATO Standardization Office, 2015).

Окремий напрям становлять дослідження у сфері каністерапії та animal-assisted interventions, що описують вплив взаємодії людини з тваринами на психоемоційний стан, мотивацію, зниження стресу та підтримку психічного здоров'я (Fine, 2019; Kruger, & Serpell, 2019; Friedmann, Son, & Saleem, 2015; Kamioka, 2014). Водночас ці праці здебільшого фокусуються на терапевтичному і соціальному вимірах і лише частково торкаються професійно-прикладних аспектів підготовки фахівців безпекового профілю.

Нормативно-правовий контекст утримання, використання та ветеринарного забезпечення службових тварин регламентується загальнодержавними актами (Про ветеринарну медицину та благополуччя тварин, 2021), а також відомчими документами (зокрема, щодо кінологічного та морально-психологічного забезпечення) (Про затвердження Інструкції з організації службової кінології в Національній гвардії України, 2014; Савченко (Ред.), 2010).

Водночас, попри широке обґрунтування психологічних ефектів взаємодії людини з твариною та загальних положень компетентнісного навчання, у сучасній науковій думці бракує комплексного підходу, який би поєднував педагогічні цілі ВВНЗ, психологічні механізми розвитку стресостійкості й самоефективності та організаційно-нормативні умови використання службових собак як навчально-практичного ресурсу. На рівні освітньої практики питання дидактичної моделі, критеріїв оцінювання результатів, безпекового протоколу та методики інтеграції кінологічного компонента у підготовку курсантів ВВНЗ висвітлено лише фрагментарно.

Тож **мета** статті – дослідження освітнього потенціалу службових собак у системі професійної підготовки майбутніх офіцерів та обґрунтування педагогічних, психологічних й організаційно-методичних умов їх системної інтеграції у навчальний процес ВВНЗ – відображає актуальну потребу в розширенні інструментарію практичної підготовки курсантів та зміцненні їхнього адаптивного потенціалу.

Виклад основного матеріалу. У контексті дослідження було розглянуто низку аспектів, що відображають роль кінологічного компонента у системі формування професійно-прикладних навичок та загальної готовності майбутніх військових фахівців до службової діяльності.

Формування професійних компетентностей курсантів засобами кінологічного компонента освітнього процесу. Практикоорієнтоване навчання у ВВНЗ передбачає створення таких умов, за яких курсант набуває не тільки знання, а й стійкі моделі професійної поведінки. Службовий собака, як активний об'єкт із варіативною реакцією, підсилює динамічність навчальної ситуації і, відповідно, стимулює розвиток управлінських і тактичних компетентностей.

Робота зі службовим собакою вимагає:

чіткої послідовності команд і дій, постійного контролю та корекції поведінки;

прогнозування реакцій і прийняття рішень у змінних обставинах;

персональної відповідальності за результат і безпеку взаємодії.

У цьому контексті комплексно формуються управлінські навички, відповідальність і дисциплінованість, готовність до дій у нестандартних ситуаціях, а також складники ситуаційної обізнаності: здатність до об'єктивного моніторингу обстановки, оцінювання ризиків та вибору адекватних алгоритмів реагування.

2. Психологічний і поведінковий ефект взаємодії курсанта зі службовим собакою. З погляду психології діяльності, взаємодія з собакою створює умови для підвищення вимог до самоконтролю, емоційної

регуляції й стійкості уваги. Концепції емоційної регуляції та самоефективності пояснюють, чому систематичне відпрацювання дій у контрольовано складних умовах сприяє зростанню впевненості, витримки та зниженню дезорганізуючого впливу стресорів. Водночас необхідність підтримання постійного контакту зі службовим собакою, оперативного реагування на зміну його поведінки та узгодження спільних дій формує в курсанта дисциплінованість, відповідальність і психологічну готовність до діяльності в умовах підвищеного емоційного навантаження.

Додатково, у дослідженнях human-animal bond та animal-assisted interventions відзначається позитивний вплив комунікації з собаками на психоемоційний стан людини, зниження рівня емоційного напруження та формування атмосфери психологічного благополуччя серед персоналу (рис. 1). Для військового контексту це означає, що кінологічний компонент може виступати не лише тренувальним, а й стабілізаційним фактором навчального середовища, підсилюючи мотивацію та залученість курсантів.

3. Моделювання реальних умов службової діяльності у навчанні із залученням службових собак. Використання службових собак у навчанні дозволяє підвищити реалістичність сценаріїв та ускладнити процес прийняття рішень за рахунок «живого» фактору, який неможливо повноцінно замінити тренажерами чи суто імітаційними методами. Такі сценарії доцільно застосовувати в межах тактико-спеціальної підготовки для розвитку командної взаємодії, контролю простору, алгоритмів безпеки та управління ресурсами.

Рис. 1. Демонстрація позитивних комунікаційних зв'язків між собакою та кінологом

До прикладних сценаріїв, зокрема, належать:

- патрулювання та супровід; огляд транспорту, приміщень і ділянок місцевості (рис. 2); пошукові заходи;
- дії у кризових та конфліктних ситуаціях (рис. 3);
- відпрацювання процедур контролю та безпеки.

Рис. 2. Огляд транспорту в межах тактико-спеціальної підготовки курсантів

У результаті курсанти набувають практичного досвіду, максимально наближеного до умов реальної службово-бойової діяльності, що підсилює практичну спрямованість освітнього процесу та сприяє формуванню професійної готовності майбутніх офіцерів.

Рис. 3. Затримання вірогідного противника у межах тактико-спеціальної підготовки курсантів

4. Організаційно-методичні умови ефективного впровадження кінологічного компонента в освітній процес. Ефективність інтеграції службових собак до процесу підготовки курсантів залежить від системності та методичного забезпечення. До ключових організаційно-методичних умов відносимо:

- методичну визначеність: чіткі цілі занять, завдання, зміст, критерії та індикатори оцінювання результатів (компетентнісні результати, безпекові навички, якість управління й взаємодії);
- підготовленість персоналу: наявність інструкторів із належним рівнем кінологічної та педагогічної компетентності, необхідним для безпечної та результативної організації процесу навчання;
- раціональний добір службових собак, що враховує такі їхні характеристики, як керованість, поведінкова стабільність, стійкість до зовнішніх подразників, а також придатність тварин до реалізації навчально-тренувальних сценаріїв;
- безпеку та ветеринарне забезпечення: дотримання ветеринарно-санітарних вимог і процедур утримання та використання тварин відповідно до чинних нормативних та внутрішніх регламентувальних документів;
- системну інтеграцію: включення кінологічного компонента до навчальних програм як постійного елемента практикоорієнтованої підготовки, а не епізодичного заходу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Системне використання службових собак у підготовці курсантів ВВНЗ є перспективним напрямом модернізації військової освіти, що посилює практичну спрямованість підготовки та забезпечує тісніший зв'язок теоретичного навчання з умовами реальної службово-бойової діяльності.

Службовий собака може розглядатися як навчально-практичний ресурс, що комплексно впливає на формування управлінських, тактичних і комунікативних компетентностей, а також сприяє розвитку самоконтролю, відповідальності та лідерських якостей курсантів.

Психологічний ефект взаємодії «курсант – службовий собака» проявляється у підвищенні емоційної регуляції, концентрації уваги, стресостійкості та самоефективності. Виявлені ефекти узгоджуються із сучасними підходами до вивчення емоційної регуляції та самоефективності, а також із результатами досліджень позитивного впливу взаємодії людини і тварини

Ефективне впровадження кінологічного компонента в освітній процес потребує належного організаційно-методичного забезпечення, зокрема підготовки персоналу, раціонального добору службових собак, дотримання безпекових і ветеринарних вимог, нормативної узгодженості, а також системної інтеграції кінологічного компонента до програм практикоорієнтованої підготовки курсантів.

Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на розроблення стандартизованих методик і сценаріїв для різних видів підготовки, удосконалення інструментарію емпіричного оцінювання впливу занять із залученням службових собак на професійну надійність курсантів, а також на поглиблення міждисциплінарної інтеграції кінологічного компонента в освітні програми ВВНЗ.

Список використаних джерел

- Бойко, А. (2024). Психологічні особливості перебування особистості в екстремальних умовах. *Наукові інновації та передові технології*, 10 (38), 806-818. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-10\(38\)-806-818](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-10(38)-806-818)

- Корнієнко, В. В., Шевяков, О. В., & Сергієні, О. В. (2023). *Соціально-психологічна реабілітація особистості*. Дніпро: ДДУВС. Взято з <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/13448>
- Про ветеринарну медицину та благополуччя тварин. (2021). Закон України № 1206-IX. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1206-20#>
- Про затвердження Інструкції з організації службової кінології в Національній гвардії України. (2014). Наказ МВС від 05.08.2014 № 772. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-14#Text>
- Савченко, О. А. (Ред.), Молдавчук, В. С., & Ліпатов, І. І. (2010). *Бойові документи морально-психологічного забезпечення виконання службово-бойових завдань*: навч. посіб. Харків: Акад. ВВ МВС України. Взято з https://books.ndcnangu.co.ua/knigi/posibnyk_Boiovi_dokumenty_MPZ_2010.pdf
- Тарасюк, Ю. (2022). Компетентнісний підхід в освітньому процесі військових закладів вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 53 (2), 311-316. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-2-46>
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. New York: W. H. Freeman.
- Endsley, M. R. (1995). Toward a theory of situation awareness in dynamic systems. *Human Factors*, 37 (1), 32-64. DOI: 10.1518/001872095779049543
- Fine, A. H. (2019). *Handbook on Animal-Assisted Therapy. Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions* (5th ed.). San Diego: Academic Press.
- Friedmann, E., Son, H., & Saleem, M. (2015). The animal-human bond: Health and wellness. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on animal-assisted therapy: Foundations and guidelines for animal-assisted interventions* (4th ed., pp. 73-88). Elsevier Academic Press. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-801292-5.00007-9>
- Gross, J. J. (2014). *Emotion Regulation: Conceptual and Empirical Foundations*. New York: Guilford Press.
- Hurkovskiy, V., Romanenko, Y., Nedbalek, K., Semenenko, L., Duzhyi, R., & Semenenko, A. (2025). Military Pedagogy and Psychology under the Conditions of the russian-Ukrainian War: Problems, Solutions and Prospects for Development. *Military Science*, 3 (3), 66-82. DOI: <https://doi.org/10.62524/msj.2025.3.3.5>
- Kamioka, H., Okada, S., Tsutani, K., Park, H., Okuizumi, H., Handa, S. ... Mutoh, Y. (2014). Effectiveness of animal-assisted therapy: A systematic review of randomized controlled trials. *Complementary Therapies in Medicine*, 22 (2), 371-390. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK241827/>
- Kruger, K. A., & Serpell, J. A. (2019). Animal-assisted interventions in mental health: Definitions and theoretical foundations. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy: Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions* (pp. 21-38). San Diego: Academic Press.
- NATO Standardization Office. (2015). Bi-SC Education and Individual Training Directive (E&ITD) 075-007. Retrieved from https://www.coemed.org/files/Branches/DH/Files_01/Bi-SC_75-7_NEW.pdf
- NATO Standardization Office. (2020). NATO glossary of terms and definitions (AAP-06). Retrieved from [https://www.coemed.org/files/stanags/05_AAP/AAP-06_2020_EF_\(1\).pdf](https://www.coemed.org/files/stanags/05_AAP/AAP-06_2020_EF_(1).pdf)
- Seligman M. E. P. (2006). *Learned Optimism: How to Change Your Mind and Your Life*. New York: Vintage Books. Retrieved from https://zainimunawir.blog.uma.ac.id/wp-content/uploads/sites/643/2020/02/Learned-Optimism_-How-to-Change-Your-Mind-and-Your-Life-PDFDrive.com-.pdf

References

- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. New York: W. H. Freeman.
- Boiko, A. (2024). Psyholohichni osoblyvosti perebuвання osobystosti v ekstremalnykh umovakh [Psychological features of the stay of the individual in extreme conditions]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii* [Scientific Innovation and Advanced Technology], 10 (38), 806-818. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-10\(38\)-806-818](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-10(38)-806-818) [in Ukrainian].
- Endsley, M. R. (1995). Toward a theory of situation awareness in dynamic systems. *Human Factors*, 37 (1), 32-64. DOI: 10.1518/001872095779049543
- Fine, A. H. (2019). *Handbook on Animal-Assisted Therapy. Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions* (5th ed.). San Diego: Academic Press.
- Friedmann, E., Son, H., & Saleem, M. (2015). The animal-human bond: Health and wellness. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on animal-assisted therapy: Foundations and guidelines for animal-assisted interventions* (4th ed., pp. 73-88). Elsevier Academic Press. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-801292-5.00007-9>
- Gross, J. J. (2014). *Emotion Regulation: Conceptual and Empirical Foundations*. New York: Guilford Press.
- Hurkovskiy, V., Romanenko, Y., Nedbalek, K., Semenenko, L., Duzhyi, R., & Semenenko, A. (2025). Military Pedagogy and Psychology under the Conditions of the russian-Ukrainian War: Problems, Solutions and Prospects for Development. *Military Science*, 3 (3), 66-82. DOI: <https://doi.org/10.62524/msj.2025.3.3.5>
- Kamioka, H., Okada, S., Tsutani, K., Park, H., Okuizumi, H., Handa, S. ... Mutoh, Y. (2014). Effectiveness of animal-assisted therapy: A systematic review of randomized controlled trials. *Complementary Therapies in Medicine*, 22 (2), 371-390. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK241827/>

- Korniienko, V. V., Sheviakov, O. V., & Serhiien, O. V. (2023). *Sotsialno-psykholohichna reabilitatsiia osobystosti* [Socio-psychological rehabilitation of the individual]. Dnipro: DDUVS. Retrieved from <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/13448> [in Ukrainian].
- Kruger, K. A., & Serpell, J. A. (2019). Animal-assisted interventions in mental health: Definitions and theoretical foundations. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on Animal-Assisted Therapy: Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions* (pp. 21-38). San Diego: Academic Press.
- NATO Standardization Office. (2015). Bi-SC Education and Individual Training Directive (E&ITD) 075-007. Retrieved from https://www.coemed.org/files/Branches/DH/Files_01/Bi-SC_75-7_NEW.pdf
- NATO Standardization Office. (2020). NATO glossary of terms and definitions (AAP-06). Retrieved from [https://www.coemed.org/files/stanags/05_AAP/AAP-06_2020_EF_\(1\).pdf](https://www.coemed.org/files/stanags/05_AAP/AAP-06_2020_EF_(1).pdf).
- Pro veterynarnu medytsynu ta blahopoluchchia tvaryn [About veterinary medicine and animal welfare]. (2021). Zakon Ukrainy No 1206-IX. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1206-20#> [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii sluzhbovoi kinolohii v Natsionalnii hvardii Ukrainy [On approval of the Instruction on the organization of service cynology in the National Guard of Ukraine]. (2014). Nakaz MVS vid 05.08.2014 No 772. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-14#Text> [in Ukrainian].
- Savchenko, O. A. (Ed.), Moldavchuk, V. S., & Lipatov, I. I. (2010). *Boiovi dokumenty moralno-psykholohichnoho zabezpechennia vykonannia sluzhbovo-boiovykh zavdan* [Combat documents of moral and psychological support for the performance of service and combat missions]: navch. posib. Kharkiv: Akad. VV MVS Ukrainy. Retrieved from https://books.ndcnangu.co.ua/knigi/posibnyk_Boiovi_dokumenty_MPZ_2010.pdf [in Ukrainian].
- Seligman M. E. P. (2006). *Learned Optimism: How to Change Your Mind and Your Life*. New York: Vintage Books. Retrieved from https://zainimunawir.blog.uma.ac.id/wp-content/uploads/sites/643/2020/02/Learned-Optimism_-How-to-Change-Your-Mind-and-Your-Life-PDFDrive.com-.pdf.
- Tarasiuk, Yu. (2022). Kompetentnisnyi pidkhid v osvithomu protsesi viiskovykh zakladiv vyshchoi osvity [Competence approach in the educational process of military institutions of higher education]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk* [Topical Issues of Humanities], 53 (2), 311-316. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-2-46>[in Ukrainian].

KOSENKO S., NIKOLENKO I.

Odesa State Agrarian University, , Ukraine

ARTYUSHENKO O.

Military Law Institute of Yaroslav the Wise National Law University, Kharkiv, , Ukraine

SABODASH A.

National Academy of the National Guard of Ukraine, Kharkiv, , Ukraine

PEDAGOGICAL POTENTIAL OF THE USE OF SERVICE DOGS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article presents a comprehensive analysis of the pedagogical potential of using service dogs in the training system of cadets at higher military educational institutions as a factor contributing to the development of professional competencies of future officers. The study substantiates the expediency of integrating a canine component into the educational process through the prism of competency-based and practice-oriented approaches to military training. Particular attention is paid to the educational value of modeling professionally significant situations involving service dogs and to the role of such interaction in strengthening the practical orientation of military education. The paper examines psychological and behavioral mechanisms of interaction between a cadet and a service dog and identifies their influence on the development of responsibility, discipline, leadership qualities, emotional stability, stress resilience, self-control, and the ability to make decisions under conditions of increased psychophysical load and uncertainty. It is emphasized that work with service dogs contributes not only to the acquisition of specialized practical skills but also to the formation of stable models of professional behavior and situational awareness required for future military service.

The main directions of educational application of service dogs are generalized, including simulation of service and combat scenarios, rehearsal of unit management algorithms, patrol and search activities, development of teamwork in extreme conditions, and training in safety and control procedures. The study highlights that the inclusion of a “live factor” in educational situations significantly increases the realism and variability of training scenarios compared to purely simulated methods. The organizational and methodological conditions necessary for the effective implementation of the canine component are outlined. These include methodological support of training activities, qualified personnel combining pedagogical and canine competencies, rational selection of service dogs, compliance with veterinary and safety requirements, and systematic integration of canine training into educational programs.

It is concluded that the systematic and methodologically grounded use of service dogs in the educational process represents a promising direction for improving military education. Such an approach strengthens the connection between theory and practice, increases the effectiveness of professionally oriented training, and enhances the professional readiness of graduates for service and combat activities.

Keywords: service dogs; military education; professional training; canine component; practice-oriented learning; competency-based approach

Стаття надійшла до редакції 28.03.2026

Стаття прийнята 14.04.2026

Статтю опубліковано 15.05.2026

УДК 37.091.267.313:54

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2026.37.361742](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2026.37.361742)

АЛІНА КРИВОРУЧКО

ORCID: 0000-0002-8177-0378

НАДІЯ ШИЯН

ORCID: 0000-0002-8139-996X

СВІТЛАНА СТРИЖАК

ORCID: 0000-0002-7903-702X

ОЛЕНА КУЛЕНКО

ORCID: 0000-0003-0039-2342

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ПОРТФОЛІО ДОСЛІДНИКА В ПРОЄКТНІЙ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ХІМІЇ

У статті обґрунтовано доцільність використання портфоліо дослідника як структурованого дидактичного інструмента реалізації проєктної технології навчання хімії в закладах загальної середньої освіти. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розробки ефективних педагогічних засобів, які систематизують, документують і супроводжують дослідницьку діяльність учнів відповідно до компетентнісного підходу та засад Нової української школи. Особлива увага приділяється ролі портфоліо дослідника в організації проєктного навчання, просуванні формувального оцінювання та розвитку дослідницької компетентності студентів.

У дослідженні аналізуються концептуальні основи технології портфоліо в сучасній педагогіці та з'ясовуються особливості портфоліо дослідника як засобу документування етапів наукового пошуку, зокрема формулювання проблеми, розробки гіпотези, планування та проведення експерименту, аналізу даних, інтерпретації результатів та рефлексії процесу дослідження. Представлено класифікацію студентських портфоліо в хімічній освіті, розрізняючи предметні портфоліо, портфоліо проєктів і портфоліо дослідника. Запропоновано структурну модель портфоліо дослідника, інтегровану з етапами навчального проєкту та логікою наукового дослідження в хімії. Модель включає декілька взаємопов'язаних блоків: ідентифікаційний, організаційно-проєктний, дослідницький, командно-організаційний, інформаційно-аналітичний, презентаційний та рефлексивно-оцінювальний компоненти. Також визначено методичні умови ефективного впровадження портфоліо дослідника в навчальний процес.

Стверджується, що систематичне використання портфоліо дослідника сприяє розвитку наукового мислення студентів, дослідницьких навичок і рефлексивних здібностей, а також полегшує перехід від репродуктивної лабораторної роботи до змістовного проєктного та науково-орієнтованого навчання хімії.

Ключові слова: портфоліо, проєктна технологія, навчання хімії, дослідницька компетентність, формувальне оцінювання

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Згідно з концепцією Нової української школи, однією з ключових компетентностей є уміння критично мислити, працювати з інформацією, проводити дослідження та презентувати результати. Проєктна технологія навчання хімії, яка передбачає міжпредметні зв'язки, інтеграцію знань в реальні життєві ситуації, самостійну діяльність, дослідницьку діяльність і творчий підхід, відповідає цим вимогам. Водночас, в освітній практиці ЗЗСО недостатньо розроблено інструментів, які б систематизували, документували та аналізували дослідницьку діяльність учнів. Одним із таких інструментів може стати портфоліо дослідника.

Теоретичний аналіз досліджуваної проблеми у педагогічній теорії і практиці навчання хімії засвідчив наявність потреби обґрунтування інтеграції портфоліо дослідника у проєктну технологію навчання хімії, впливу цього інструменту на розвиток дослідницьких умінь, формування рефлексійного мислення та мотивації до вивчення хімії.